

DR. A. A. A. TERRUWE

DE LIEFDE

BOUWTEEN WONING

Reeds lang hebben wij de gedachte gekoesterd over de liefde te gaan schrijven; door een samenloop van omstandigheden, waarvan het feit, dat wij door onze practijk zozeer in beslag genomen werden, een groot deel uitmaakt, is de uitvoering van dit voornemen steeds vertraagd, tot wij eindelijk in de gelegenheid zijn, er gevolg aan te geven.

Wanneer dit voornemen in ons opgekomen is, en wij het nu gaan uitvoeren, is het, omdat onze practijk als zenuwarts, als psychotherapeute, ons zozeer de betekenis van de liefde heeft geleerd. Toen wij onze practijk als zodanig aanvingen, was ons deze betekenis niet bekend. In onze psychiatrische vorming werd er over de liefde eigenlijk niet gesproken; alleen over de liefde in verband met de sexualiteit, en alle andere vormen van liefde werden in de geest van Freud min of meer als vervormingen van de sexualiteit geduid. Wij hadden deze Freudiaanse opvattingen wel nooit aanvaard, maar het eigenlijk gezegde terrein van de menselijke liefde was psychiatrisch voor ons een onontgonnen veld gebleven. Onze practijk, die uitsluitend psychotherapeutisch was, heeft ons toen anders geleerd; en dat in twee opzichten. Op de eerste plaats ontdekten wij de betekenis van de liefde voor de ontwikkeling van

het gevoelsleven van het kind, en moesten wij vaststellen, dat het ontbreken van de liefde op zichzelf reeds de oorzaak kon zijn van een geheel eigen neurotisch ziektebeeld, dat wij beschreven hebben in ons boek 'De frustratieneurose',* en waarvan de betekenis en de ernst steeds meer wordt erkend. Daarnaast moesten wij constateren, dat, ook wanneer in de opvoeding aan het kind de nodige liefde wordt geschonken, door een bepaalde levenshouding het liefdegevoel kan worden onderdrukt, wat zich dan in de vorm van een verdringingsneurose uit. Door onze praktijkervaring werd ons steeds duidelijker dat enerzijds de Freudiaanse liefdesopvatting volslagen onhoudbaar moest genoemd worden, maar dat anderzijds een normaal beleven van de waar menselijke liefde een noodzakelijke voorwaarde was voor een volledig menselijk bestaan en een waar menselijk geluk. Alle psychogene depressies wortelen naar onze ondervinding in een gestoorde liefdeervaring, omdat alle waar menselijke vreugde het uitbloeien van de liefde is. Het spreekt vanzelf, dat wij in onze praktijk alleen de gevallen zagen, waar deze oorzaken tot een echte neurose hadden gevoerd, de extreme gevallen derhalve, de gevallen, waar als gevolg van een gevoelige aanleg, ongunstige uitwendige omstandigheden en verkeerd psychisch inzicht de gevolgen van de

* Dr. A. A. A. Terruwe, *De frustratieneurose*, Roermond, Romen & Zonen, 1962.

onjuiste instelling ten opzichte van de liefde zo waren, dat zij tot een echte psychische ziekte voerden. Maar het spreekt evenzeer vanzelf, dat dezelfde oorzaken altijd dezelfde gevolgen hebben, en dat dus dit tekort aan liefde, ook waar het niet tot een neurose leidt, voor het psychische zijn verkeerde gevolgen moet hebben. Wanneer men eenmaal deze mogelijkheid heeft gezien, en zich de psychische werking van deze factoren heeft gerealiseerd, ervaart men hoe algemeen deze werking is, en van hoeveel betekenis een beter beleven van de liefde voor de mensen zou zijn.

Wij gaan dan over de liefde schrijven. Maar wanneer wij dit gaan doen, moeten wij allereerst duidelijk omschrijven wat wij onder liefde verstaan. Want dit woord heeft voor velen een heel verschillende betekenis. Daar zijn er, en er zijn er tegenwoordig velen, voor wie, deels onder de invloed van de moderne publiciteitsmedia, deels onder de invloed van de leringen van Freud, die alles doordrongen hebben, liefde practisch alleen de geslachtelijke liefde aanduidt, uitsluitend een uiting is van de sexualiteit in de mens. Lijnrecht daartegenover staat de leer, die in ascetische werken soms verkondigd, of althans stilzwijgend verondersteld wordt, dat de ware liefde iets geestelijks is, alleen een richting van de geestelijke wil aanduidt, waardoor men een ander mens goed wil, terwijl het gevoel daarbij geen rol speelt. Men noemt dat dan bovennatuurlijke liefde, en

deze bovennatuurlijke liefde moet uitsluitend nagestreefd worden, terwijl het natuurlijk liefdegevoel voor het bereiken van de menselijke volmaaktheid van geen betekenis is, ja zelfs, als iets bedenkelijks en gevaarlijks beschouwd wordt, wat zoveel mogelijk onderdrukt moet worden. In de practijk leidt deze opvatting er toe dat iedere natuurlijke liefde gezien wordt in betrekking tot de sexualiteit, en zo komt men dan in feite, van geheel tegengesteld standpunt uit, ten aanzien van het gevoelsleven in een soort Freudiaans pansexualisme terecht.

Beide opvattingen zijn volslagen onjuist. Wat de eerste betreft: sexualiteit en liefde zijn twee geheel onderscheiden zaken; de menselijke liefde kan in de sexualiteit beleefd worden, maar dat is slechts één uitingswijze er van; zij omvat heel het menselijk wezen en gaat aan de sexualiteit vooraf. En wat de tweede betreft: de mens is niet alleen geest, maar ook gevoel; en zo is ook de menselijke liefde niet iets geestelijks alleen; zij is een uiting van geheel de mens, zodat een liefde, die alleen geestelijk is, aan het echt menselijke van de liefde te kort doet. Zij hoeft dan niet te kort te doen aan daden van liefde; de wilsliefde kan tot alle uitwendige daden van liefde brengen: als men geestelijk op iemand gericht is, zal men alles doen wat goed voor die mens is. De liefde is echter niet primair de daad, die uit liefde gesteld wordt; de liefde is primair een aandoening van de mens zelf,

die daarin bestaat, dat men welbehagen heeft in een ander. Dit welbehagen brengt dan tot de daad. Nu kan dit welbehagen geestelijk en gevoelsmatig zijn; en zowel het geestelijke als het gevoelsmatige welbehagen kan tot de daad bewegen. Waar menselijk is de liefde echter pas, als het welbehagen zowel geestelijk als lichamenlijk is; de daad zal dan uit beide tezamen voortspruiten.

Over deze waar menselijke liefde gaan wij nu schrijven; maar wij zullen dan als psychiater de liefde vooral van de gevoelskant bezien. Als wilact is zij meer het terrein van de ethicus, omdat het wilsmatige in de liefde de zedelijke waarde van de daad bepaalt; voor het psychische zieleleven, waarmede de psychiater zich bovenal bezighoudt, is de liefde als liefdegevoel vooral van belang; de wilsliefde komt voor ons alleen in beschouwing in zover de uitingen van de gevoelsliefde daardoor beïnvloed worden of daarmede samenhangen.

Wij willen hier nog aan toevoegen, dat wij datgene wat wij hier op schrift gaan stellen, uit onze psychotherapeutische practijk hebben geleerd. Deze practijk plaatste ons telkens voor de meest diepe roerselen van het menselijk zieleleven, en daardoor werden wij gedwongen, ons rekenschap te geven van alles wat dit allerelementairste gevoel van de mens met zich brengt. Wij zagen voor ons, hoe ieder tekort in de liefde psychische

wonden veroorzaakte, en tevens, dat deze wonden verschillend waren naarmate een ander facet van de liefde in gebreke bleef; en zo kregen wij langzamerhand een steeds dieper inzicht in wat de liefde was, en wat de liefde bewerkte, wat de liefde lijden deed, en hoe zij zich tot de ware menselijke vreugde ontplooien kan. Die ervaringen zullen wij hier gaan overgeven.